

Sygn. akt I UK 400/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania Jana H.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 maja 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 8 czerwca 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 3 września 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił ubezpieczonemu Janowi H. prawa do emerytury pomostowej powołując się na przepisy ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z dnia 31 grudnia 2008 r. Nr 237 poz. 1656) oraz ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t.: Dz.U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.). Uzasadniając przedstawioną decyzję organ rentowy argumentował, iż dołączone do wniosku zaświadczenie lekarskie z dnia 30 października 2008 r. nie potwierdza w sposób nie budzący wątpliwości utraty zdolności do wykonywania prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 załącznika do ustawy o emeryturach pomostowych, gdyż pomiędzy orzeczeniem lekarza medycyny pracy a rozwiązaniem stosunku pracy musi istnieć związek przyczynowy. Zdaniem organu rentowego wydanie takiego orzeczenie powinno poprzedzać rozwiązanie stosunku pracy.

Odwołanie od przedstawionej decyzji wniósł ubezpieczony domagając się jej zmiany oraz dołączając skorygowane zaświadczenie lekarskie.

Wyrokiem z dnia 26 października 2010 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury pomostowej poczynając od dnia 25 czerwca 2009 r. Zdaniem Sądu pierwszej instancji sporna kwestia w niniejszej sprawie sprowadzała się do rozstrzygnięcia czy ubezpieczony spełnia warunek wymieniony w pkt 3 przepisu art. 7 cytowanej ustawy pomostowej tzn. czy jest on niezdolny do wykonywania prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 Załącznika nr 1 do ustawy. Celem wyjaśnienia spornej kwestii Sąd Okręgowy powołał dowód w postaci opinii biegłego z zakresu medycyny pracy i chorób wewnętrznych dr Wiesława S. Na podstawie opinii biegłego ustalił, że stwierdzone u ubezpieczonego schorzenia czynią go osobą całkowicie niezdolną do prac w szczególnych warunkach wymienionych w punktach 4-12 Załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Przy czym stwierdzona niezdolność istniała zarówno w dacie rozwiązania stosunku pracy jak i w dacie wydania zaskarżonej decyzji. Skoro zostało ustalonej że ubezpieczony jest niezdolny do wykonywania prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 Załącznika nr 1 do ustawy

wobec tego Sąd stwierdził, że spełnia on wszystkie warunki przewidziane cytowaną ustawą do przyznania emerytury pomostowej. Nadto Sąd Okręgowy podkreślił, iż nie podziela stanowiska organu rentowego w kwestii, iż pomiędzy zaświadczeniem lekarza medycyny pracy o niezdolności do wymienionych w przepisie prac a rozwiązaniem stosunku pracy musi istnieć związek przyczynowy. Art. 7 wymienia taksatywnie warunki nabycia prawa do emerytury pomostowej i z brzmienia tego przepisu nie wynika, że orzeczenie lekarza medycyny pracy winno być wydane przed rozwiązaniem stosunku pracy.

Apelację od przedstawionego orzeczenia złożył organ rentowy.

Wyrokiem z dnia 8 czerwca 2011r Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację. Sąd stwierdził, że bezsporne było, że ubezpieczony przedłożył zaświadczenie lekarskie z dnia 30 października 2008 r. stwierdzające, że od 1 listopada 2008 r. nie jest zdolny do wykonywania pracy w warunkach szczególnych (k. 23 akt rentowych). Bezspornym było również, że ubezpieczony przedstawił skorygowane zaświadczenie lekarskie z dnia 30 października 2008 r., gdzie w istocie wskazano, że od dnia 30 października 2008 r. ubezpieczony nie może wykonywać pracy w warunkach szczególnych w pkt 10-12 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych (k. 1 akt sądowych). Wobec powyższych ustaleń decyzja z dnia 16 września 2009 r. była niezasadna i niezgodna z obowiązującymi przepisami, gdyż ubezpieczony spełniał wszystkie konieczne przesłanki do przyznania prawa do emerytury pomostowej. Analiza art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 137 poz. 1656) prowadzi bowiem do wniosku, iż nie ma w omawianym artykule zawartego warunku, który wyraźnie wskazywałby na fakt, iż zaświadczenie o którym mowa w art. 7 ust. 3 musiało zostać wystawione w czasie trwania stosunku pracy na konkretnym stanowisku pracy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego takie stanowisko powoduje niesłuszne zawężenia kręgu osób uprawnionych do emerytury pomostowej w oparciu o zapisy cytowanej ustawy, które i tak w swym założeniu zmierzają do zawężenia uprawnień osób pracujących w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze. Zdaniem Sądu Apelacyjnego rzetelna opinia biegłego lek med. Wiesława S. (k. 35-38 akt sądowych) stanowi mocną podstawę ustalenia, że niezdolność ubezpieczonego do pracy w warunkach

szczególnych na stanowiskach wymienionych w punktach 4-12 załącznika nr 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych miała miejsce już w dniu 3 września 2009 r. tzn. w dniu kiedy wydana została decyzja ZUS. Istotnie biegły dla wzmocnienia swojego stanowiska posługuje się zaświadczeniem wydanym w dniu 30 października 2008 r. lecz ocenia je jedynie przez pryzmat schorzeń ubezpieczonego a nie odnosi się do dokonanej w nim kategoryzacji z punktu widzenia przepisów cytowanej ustawy pomostowej. Powyższe powodowało że całościowa analiza opinii biegłego w istocie pozwalała na uznanie jej za rzetelną, obiektywną i prawidłowo uzasadnioną. Analiza przepisów ustawy o emeryturach pomostowych prowadzi do wniosku, iż jednym z warunków koniecznych do przyznania prawa do emerytury pomostowej jest wykonywanie po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 (zgodnie z Załącznikiem Nr 1 lub 2) cytowanej ustawy. W aktach osobowych ubezpieczonego znajduje się pismo z dnia 30 września 2008 r., z którego wynika, że umowa o pracę pomiędzy ubezpieczonym Janem H. a Hutą Metali Nieżelaznych „S.” S.A. w Likwidacji została rozwiązana z dniem 31 stycznia 2009 r. za uprzednim trzymiesięcznym wypowiedzeniem, którego okres rozpoczął się w dniu 1 listopada 2009 r. (k. 5 akt osobowych ubezpieczonego). Również w trakcie rozprawy przed Sądem Apelacyjnym ubezpieczony podniósł, że faktycznie rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło 31 stycznia 2009 r. (k.88-89 akt sądowych). Skoro zostało ustalone, że ubezpieczony pracował po dniu 31 grudnia 2008 r. zgodnie z wymogami ustawy o emeryturach pomostowych to tym samym uznać, należało że spełnił przesłanki do przyznania prawa do emerytury pomostowej w rozumieniu ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 roku Nr 137 poz. 1656).

Na wyżej wskazane orzeczenie organ rentowy wniósł skargę kasacyjną opierając ją na podstawie naruszenia przepisów postępowania - art. 382 k.p.c. w związku z art. 235 k.p.c., polegającego na wydaniu wyroku przez Sąd drugiej instancji z pominięciem części materiału dowodowego stanowiącego podstawę wyroku Sądu pierwszej instancji, tj. świadectwa pracy, z którego wynika że ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy w dniu 31 października 2008 r., co doprowadziło do zmiany przez Sąd Apelacyjny, ustaleń faktycznych dokonanych

przez Sąd Okręgowy w zakresie daty rozwiązania stosunku pracy, która to zmiana nastąpiła bez ponownej całościowej oceny dowodów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, w konsekwencji prowadząc do ustalenia, iż ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych po dniu 31 grudnia 2008 r. i oddalenia apelacji organu rentowego z naruszeniem art. 385 k.p.c. Organ rentowy ponadto podniósł zarzut naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwą wykładnię przepisów - art. 7 pkt 3 w związku z art. 4 pkt 7 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, polegającą na przyjęciu przez Sądy pierwszej i drugiej instancji stanowiska, zgodnie z którym pracownik wykonujący w hutnictwie prace w szczególnych warunkach wymienione w pkt 4-12 załącznika nr 1 do wskazanej wyżej ustawy, nabywa prawo do emerytury pomostowej jeżeli została spełniona przesłanka rozwiązania stosunku pracy nawet wówczas, jeżeli rozwiązanie stosunku pracy nie pozostawało w związku z wydaniem orzeczenia lekarza medycyny pracy stwierdzającego brak zdolności do wykonywania pracy w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 załącznika nr 1 do ustawy, a wyłączną przyczyną rozwiązania stosunku pracy były okoliczności niezwiązane z utratą przez pracownika zdolności do wykonywania prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 załącznika nr 1 do ustawy. Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości, a także o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego z dnia 26 października 2010 r. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonych wyroków i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania w całości i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, oraz orzeczenie - na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. w związku z art. 415 k.p.c. - o zwrocie spełnionego świadczenia od ubezpieczonego Jana H. na rzecz organu rentowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona tylko w zakresie podniesionego przez organ rentowy zarzutu naruszenia art. 382 k.p.c. Przepis ten stanowi, że sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji i w postępowaniu apelacyjnym. Dopuszcza on możliwość odmiennej oceny dowodów przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji bez konieczności ponownego ich przeprowadzenia, jednakże ocena ta powinna być oparta na całym, wszechstronnie rozważonym materiale dowodowym. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika, aby Sąd Apelacyjny dokonał takiego rozważenia. Sąd Apelacyjny zmieniając ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy w zakresie daty rozwiązania stosunku pracy, nie przeprowadził ponownej całościowej oceny dowodów zgromadzonych w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, opierając orzeczenie jedynie na twierdzeniu ubezpieczonego o rozwiązaniu stosunku pracy - pomiędzy powodem a Hutą Metali Nieżelaznych S.A. w likwidacji - w dniu 31 stycznia 2009 r., wbrew treści świadectwa pracy, z którego wynikało, że wyżej wymieniony stosunek pracy uległ rozwiązaniu w dniu 31 października 2008 r. Niewyjaśnienie wyżej wskazanej sprzeczności, powoduje niemożność stwierdzenia, czy w niniejszej sprawie w ogóle na podstawie art. 7 w związku z art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz.1656 ze zm.), ubezpieczony mógł nabyć prawo do wcześniejszej emerytury, skoro zgodnie z art. 4 pkt 6 cytowanej ustawy prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi, który po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze.

Przechodząc do kwestii naruszenia przepisów prawa materialnego, Sąd Najwyższy nie podziela stanowiska organu rentowego, że przesłanką warunkującą przyznanie prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 7 ustawy o emeryturach pomostowych, pracownikowi wykonującemu w hutnictwie prace w szczególnych warunkach wymienione w pkt 4-12 załącznika nr 1 do powołanej wyżej ustawy, jest rozwiązanie stosunku pracy pozostające w związku z wydanym uprzednio orzeczeniem lekarza medycyny pracy, o którym mowa w art. 7 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, że w państwie prawnym interpretator musi zawsze w pierwszym rzędzie brać pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Jeżeli językowe znaczenie tekstu jest jasne, wówczas - zgodnie z zasadą *clara non sunt interpretanda* - nie ma potrzeby sięgania po inne, pozajęzykowe metody wykładni. W takim wypadku wykładnia pozajęzykowa może jedynie dodatkowo potwierdzać, a więc wzmacniać wyniki wykładni językowej wykładnią systemową czy funkcjonalną. Podobnie ma się rzecz z wykładnią tekstów prawnych, których sens językowy nie jest jednoznaczny z tego względu, że tekst prawny ma kilka możliwych znaczeń językowych, a wykładnia funkcjonalna (celowościowa) pełni rolę dyrektywy wyboru jednego z możliwych znaczeń językowych. W obu wypadkach interpretator związany jest językowym znaczeniem tekstu prawnego, znaczenie to stanowi zawsze granicę dokonywanej przez niego wykładni. W pewnych szczególnych sytuacjach rola wykładni funkcjonalnej nie będzie jednak ograniczać się wyłącznie do roli dyrektywy wyboru jednego ze znaczeń językowych, ale może tworzyć swoiste, różne od alternatyw językowych, znaczenie tekstu prawnego. Przyjęcie takiego swoistego znaczenia tekstu prawnego, ustalonego na podstawie wykładni funkcjonalnej (celowościowej) będzie prowadziło zawsze do wykładni rozszerzającej lub zwężającej (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2000 r., K 25/99, OTK 2000 nr 5, poz. 141 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1993 r., III ARN 84/92, OSNC 1993 nr 10, poz. 183, z dnia 8 maja 1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 7, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 1997 r., III ZP 38/97, OSNAPiUS 1998 nr 8, poz. 234, z dnia 8 lutego 2000 r., I KZP 50/99, OSNKW 2000 nr 3-4, poz. 24 i uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004 nr 1, poz. 1). Sąd Najwyższy wielokrotnie zaś podkreślał, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zwężającej, modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń (por. np.

wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13 – 14, poz. 218; 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23 – 24, poz. 359; 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7 – 8, poz. 103; 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11 – 12, poz. 155; 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028).

Przy wykładni art. 7 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych uciekanie się do dyrektyw celowościowych, mimo ich subsydiarnego charakteru w stosunku do wykładni językowej, i nadając im priorytetowe znaczenie w stosunku do pozostałych typów wykładni nie jest uzasadnione. Wbrew stanowisku organu rentowego, pojęcie „pracownik” zawarte w treści tego przepisu nie oznacza osoby aktualnie zatrudnionej, bowiem legalna definicja pracownika w rozumieniu ustawy zawarta jest w jej art. 2 pkt 3, który stanowi, że przez określenie pracownik rozumie się nie tylko ubezpieczonego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1, 2a i ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, podlegającego ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, ale również ubezpieczonego, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, a więc osobę niepozostającą aktualnie w stosunku pracy. Wskazać należy nadto, iż ilekroć ustawodawca zastrzega spełnienie warunku uprawniającego do świadczeń z ubezpieczeń społecznych w określonym czasie, daje temu wyraz wprost w treści przepisu. Tytułem przykładu można przytoczyć § 7 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zgodnie z którym prawo do emerytury w wieku obniżonym jest uzależnione od osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 55 lat w czasie wykonywania pracy w szczególnych warunkach, na stanowisku objętym wykazem działu II B załącznika do tego rozporządzenia albo w czasie pracy, do której pracownik został skierowany, stosownie do zaleceń lekarskich. Skoro więc art. 7 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych nie zastrzega warunku orzeczenia o niezdolności do pracy w trakcie zatrudnienia na stanowiskach w szczególnych warunkach w hutnictwie, to nie ma żadnych podstaw do stwierdzenia, że uprawnienie do emerytury pomostowej

uzależnione jest od takiej przesłanki. Znaczenie językowe przepisu jest zatem jednoznaczne. Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie uznaje za istotne tylko to, aby w sprawie o emeryturę pomostową ubezpieczony legitymował się wymaganym orzeczeniem lekarza medycyny pracy o niezdolności do wykonywania prac w szczególnych warunkach, od których zależy ustalenie pomostowych uprawnień emerytalnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2012 r., I UK 276/11, dotychczas niepublikowany oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., I UK 375/11, dotychczas niepublikowany). Ponadto w ocenie Sądu Najwyższego art. 4 pkt 7 ustawy, który dla ustalenia prawa do emerytury pomostowej wymaga rozwiązania z ubezpieczonym stosunku pracy, nie uzależnia jej przyznania od określonego sposobu jego ustania, którego ustawa nie wskazuje, ani nie wymaga związku rozwiązania stosunku pracy z orzeczoną stwierdzoną niezdolnością do wykonywania prac w szczególnych warunkach, od których zależy ustalenie pomostowych uprawnień emerytalnych. Dlatego pracownik, który po wejściu w życie ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1658 ze zm.) podjął i wykonywał zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnym charakterze, nabywa prawo do emerytury pomostowej bez względu na datę wydania przez lekarza medycyny pracy orzeczenia o niezdolności do wykonywania prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 załącznika nr 1 do tej ustawy (art. 7 pkt 3 tej ustawy), które ponadto nie musi mieć funkcjonalnego związku z rozwiązaniem stosunku pracy. Innymi słowy przyczyna rozwiązania stosunku pracy nie ma istotnego znaczenia przy ubieganiu się o uprawnień emerytalnych z ustawy o emeryturach pomostowych.

Mając na uwadze, że ustawa o emeryturach pomostowych dopuszcza odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6 przy przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, podczas ponownego rozpoznawania sprawy, daty rozwiązania stosunku pracy wskazanej w świadectwie pracy, tj. 31 października 2008 r. – Sąd ten winien rozważyć, czy w niniejszej sprawie ubezpieczony znajdował się w szczególnej sytuacji, o której mowa w art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, który stanowi, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która; 1) - po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych

warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, 2) - spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 oraz art. 5-12; 3) - w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.